Akademik İncelemeler Dergisi
Journal of Academic Inquiries

e-ISSN : 2602-3016
Yayıncı/Publisher : Sakarya Üniversitesi

Cilt/Vol, 21, Sayı/No. 1, 149-168, 2026
DOI: https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1806407

Araştırma Makalesi / Research Article

Cebelitarık Anlaşmazlığına İlişkisel Bir Yaklaşım: AB Üyelik Süreçleri ve Çatışma Analizi

A Relational Approach to the Gibraltar Dispute: EU Membership Processes and Conflict Analysis

Cavit Emre Aytekin

Kafkas Üniversitesi, Kars, Türkiye,
cavitemreaytekin@gmail.com,
ror.org/04v302n28

Öz: Bu çalışma, Cebelitarık anlaşmazlığını tarihsel ve ilişkisel bir perspektifle Avrupa Birliği (AB) üyelik dinamikleri bağlamında analiz etmektedir. Çalışma, İspanya ve Birleşik Krallık arasındaki bu egemenlik meselesinin yalnızca çıkar çatışmaları veya hukuki iddialar çerçevesinde değil, taraflar arasındaki değişen ilişkiler ve süreçler temelinde ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Çalışmada Uluslararası İlişkiler (Uİ) alanında alternatif bir yaklaşım olarak gelişmekte olan ilişkisel paradigma uyuşmazlık/ihtilaf analizine uyarlanarak tarafların kimlik, çıkar ve güç dengesine dayalı pozisyonlarının bağlamsal ilişkiler içinde sürekli olarak yeniden şekillendiği gösterilmiştir. Araştırma, Cebelitarık meselesini 1713 Utrecht Anlaşması'ndan başlayarak, AB üyelik süreçleri ve Brexit sonrası döneme kadar detaylı bir tarihsel analizle ele almıştır. Anlaşmalar, diplomatik belgeler, hukuki metinler, kurumsal kararlar ve raporlar yanında literatür kaynaklarından da faydalanan çalışma, AB'nin, tarafların pozisyonlarını yumuşatarak çatışmayı dönüştürme potansiyeline sahip olduğunu, ancak Brexit sonrası dönemde bu dinamiklerin değiştiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, kimlik dinamiklerinin ve taraflar arasındaki ilişkisel süreçlerin, yalnızca tarihsel değil, aynı zamanda güncel bağlamda da anlaşmazlığın çözümünde belirleyici bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, ilişkisel analiz, Cebelitarık anlaşmazlığının çözümünde kimlik, çıkar ve egemenlik gibi faktörlerin ilişkiler bağlamında yeniden değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cebelitarık Anlaşmazlığı, İlişkisel Yaklaşım, AB Üyelik Dinamikleri, Çatışma Analizi, Brexit

Geliş Tarihi/Received: 18.10.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 29.01.2026
Yayımlanma Tarihi/ Available Online: 05.02.2026

Abstract: This study analyzes the Gibraltar dispute from a historical and relational perspective within the framework of European Union (EU) membership dynamics. It argues that this sovereignty issue between Spain and the United Kingdom should not be examined solely through the lens of conflicting interests or legal claims but rather based on the evolving relationships and processes between the parties. Adopting the relational paradigm, which is emerging as an alternative approach in the field of International Relations (IR), the study demonstrates that the positions of the actors—shaped by identity, interests, and power dynamics—are continuously reconstructed within contextual relationships. The research provides a comprehensive historical analysis of the Gibraltar issue, spanning from the 1713 Treaty of Utrecht to EU membership processes and the post-Brexit era. Drawing on treaties, diplomatic documents, legal texts, institutional decisions, reports, and extensive literature, the study highlights the EU's potential to soften positions and transform conflicts through its frameworks. However, it also reveals that these dynamics shifted significantly in the post-Brexit period. Furthermore, the findings underline the decisive role of identity dynamics and relational processes not only in the historical but also in the contemporary context of conflict resolution. Relational analysis contributes to re-evaluating key factors such as identity, interests, and sovereignty within the context of relationships.

Keywords: Gibraltar Dispute, Relational Approach, EU Membership Dynamics, Conflict Analysis, Brexit

Cite as(APA 7): Aytekin, C. E. (2026). Cebelitarık anlaşmazlığına ilişkisel bir yaklaşım: AB üyelik süreçleri ve çatışma analizi. *Journal of Academic Inquiries*, *21*(1), 149-168. https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1806407

This is an open access paper distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Extended Abstract

The sovereignty dispute over Gibraltar, involving Spain and the United Kingdom, represents a complex historical, legal, and political case with profound implications for international relations. Since the 1713 Treaty of Utrecht, which ceded Gibraltar to Britain, the region has been a focal point of contention. This study critically reevaluates the Gibraltar conflict by incorporating relational dynamics shaped by European Union (EU) membership processes and Brexit. It challenges traditional static analyses by employing a relational approach to understand the evolving interactions between Spain, the UK, and Gibraltar within changing geopolitical and institutional contexts.

The primary research question addressed is: How have EU membership dynamics influenced Spain and the UK's approaches to the Gibraltar dispute? The study highlights the limitations of traditional analyses that often treat the actors' positions, interests, and identities as static. Instead, it advocates a relational and process-oriented perspective to better understand the conflict's evolving nature. By incorporating the EU context, this research fills a gap in the literature by demonstrating how institutional frameworks and changing relationships impact long-standing sovereignty disputes. The theoretical foundation of the study is rooted in relational International Relations (IR) theory, which challenges state-centric and static paradigms. Unlike traditional approaches that emphasize fixed identities and interests, relational theory focuses on the social interactions and processes that shape actors' behaviors. This perspective is particularly relevant to the Gibraltar dispute, where the positions of Spain, the UK, and Gibraltar have continuously evolved due to changes in their interactions and broader geopolitical dynamics. Existing literature often examines the Gibraltar dispute through legal, historical, or realist lenses, focusing on sovereignty claims and national interests. However, this study contributes to the literature by offering a relational analysis that incorporates identity, process, and institutional dynamics, particularly within the EU framework.

The research employs a historical analysis with case studies and document analysis. Primary sources include treaties, diplomatic correspondences, and United Nations (UN) resolutions, complemented by secondary sources such as academic studies and policy reports. The study systematically examines key periods, including the pre-EU era, the UK's accession to the European Economic Community (EEC) in 1973, Spain's EU membership in 1986, and the post-Brexit period. The Gibraltar dispute's origins lie in the Treaty of Utrecht, which granted the territory to the UK while stipulating that sovereignty could revert to Spain under certain conditions. Over time, the dispute's dynamics have been shaped by shifting geopolitical contexts, such as World War II, the decolonization process, and the Cold War.

The EU provided a framework that mitigated direct confrontation between Spain and the UK. Gibraltar's inclusion as a British Overseas Territory within the EU facilitated cross-border cooperation and economic integration. Spain leveraged EU platforms to address its concerns, while the UK supported Gibraltar's self-determination within the EU context. The UK's departure from the EU disrupted the established dynamics, creating new uncertainties for Gibraltar's economic and legal status. Spain's strategic position within the EU enabled it to advocate for greater influence over Gibraltar, including proposals for shared sovereignty and integration into the Schengen Area.

Gibraltar's identity has been shaped by its historical ties to the UK, its strategic location, and its relationship with Spain. The Brexit referendum highlighted the divergence between Gibraltar's pro-EU stance and the broader UK vote to leave, underscoring the complex interplay of identity, sovereignty, and economic considerations. This study demonstrates that EU membership dynamics have been a critical factor in shaping the Gibraltar dispute. By emphasizing relational interactions, it provides a nuanced understanding of how institutional and geopolitical shifts influence sovereignty conflicts. The findings have practical implications for policymakers, suggesting that future negotiations should prioritize relational dynamics and cross-border cooperation to achieve sustainable solutions.

The Gibraltar dispute exemplifies how sovereignty conflicts are influenced by evolving relational and institutional dynamics. EU membership provided a stabilizing framework, while Brexit has reintroduced uncertainties that necessitate new approaches to conflict resolution. By adopting a relational perspective, this study offers fresh insights into the role of identity, process, and institutional frameworks in shaping long-standing international disputes. The findings underscore the importance of integrating relational approaches into conflict analysis and resolution, highlighting the potential for fostering cooperation and mutual understanding in complex geopolitical contexts.

1. Giriş

Cebelitarık, tarihsel, hukuki ve politik boyutlarıyla dikkat çeken, İspanya ve Birleşik Krallık arasında yüzyıllardır süregelen bir egemenlik anlaşmazlığına konu olmaktadır. 1713 tarihli Utrecht Anlaşması'ndan bu yana İspanya, bu bölge üzerindeki egemenlik haklarını savunurken, Birleşik Krallık Cebelitarık'ı stratejik bir deniz üssü ve ulusal kimliğinin bir parçası olarak konumlandırmıştır. Uluslararası sistemin değişen yapısı, özellikle BM'nin sömürgecilik sonrası dekolonizasyon kararları ve Avrupa Birliği'nin (AB/AT/AET)[1] kurumsal dinamikleri, tarafların yaklaşımlarını şekillendirmiştir. Brexit sonrası süreç ise Cebelitarık anlaşmazlığının gelişimine yeni bir boyut kazandırmıştır.

İki önemli Batı Avrupa aktörü arasında 300 yıldan daha uzun bir geçmişe uzanan Cebelitarık anlaşmazlığı uluslararası politika açısından toplumsal, diplomatik ve hukuki boyutlarıyla dikkat çeken ve önemli araştırmalara konu olan bir vakadır. Toplumsal açıdan Cebelitarık halkının kimlik dinamiklerinde Avrupalılık boyutu (Müller, 2004) ve kimlik oluşumunu etkileyen kültürel, tarihsel ve jeopolitik faktörler (Gold, 2010) üzerine yoğunlaşan çalışmalar bulunmaktadır. Cebelitarık'ın statüsüne ilişkin İspanyol ve İngiliz diplomasisi (Azopardi, 2009) ve 1 Ocak 1973'teki katılımından 31 Ocak 2020'deki ayrılışına kadar Cebelitarık'ın AB sürecinin (Garcia, 2021) çeşitli aşamaları üzerine yapılan araştırmalar da literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Egemenlik ihtilafının İspanya'nın iç siyasetine yansımaları (Verdú Baeza, 2021) bağlamında politika araştırmalarına konu olan Cebelitarık meselesi tarihsel bir anklav sorun örneği olarak siyasi coğrafya kapsamında da ele alınmaktadır (Lancaster ve Taulbee, 1985).

Bununla birlikte, tarafların güç, kimlik ve çıkarlarını genellikle statik ve karşıt olarak ele alan geleneksel yaklaşımların, ilişkisel dinamikleri ve süreç odaklı bir bakış açısını yeterince kapsamadığı görülmektedir. Mevcut literatür, genellikle Cebelitarık sorununu tarihsel ve hukuki bağlamda ele almakta, tarafların tutumlarını uluslararası hukuk ve egemenlik perspektifinden incelemektedir. Bu çalışmalar anlaşmazlıkla ilgili tarafların güç, kimlik ve çıkarlar gibi faktörlerini statik ve karşıt kabul eden geleneksel çatışma analizi çerçevelerine dayanmaktadır. Bu hususta konunun çatışan çıkarlar ya da hukuki iddialara odaklanan yaklaşımların ötesinde süreç odaklı ve ilişkileri temel alan bir açıdan incelenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın temel problemi, AB üyelik dinamiklerinin, İspanya ve Birleşik Krallık'ın Cebelitarık anlaşmazlığına yaklaşımını nasıl şekillendirdiği sorusu üzerinde şekillenmektedir. Bu problem bağlamında iki temel sorunun yanıtlanması amaçlamaktadır. Bunlar "AB üyelik dinamikleri İspanya, Birleşik Krallık ve Cebelitarık arasındaki ilişkisel yapı üzerinde hangi dönüşümleri yaratmıştır?" ve "bu dönüşümler tarafların egemenlik, kimlik ve çıkar algılarını hangi mekanizmalar üzerinden dönüştürmüştür?" şeklindedir. Makalenin analitik kurgusu, Cebelitarık anlaşmazlığını AB (AET) öncesi dönemden başlayarak, AB süreci ve Brexit sonrası döneme kadar tarihsel bir perspektifle analiz etmeye ve bu dinamiklerin tarafların stratejik yaklaşımlarına etkilerini incelemeye dayalıdır. Çalışmada Cebelitarık anlaşmazlığının, konuyla ilgili aktörler arasındaki değişen ilişkisel yapı temelinde ele alınması hedeflenmektedir. Teorik çerçevede açıklanan bu yaklaşım, incelenen birimleri birbirine

[1] Makalede, Avrupa Birliği'ni ifade etmek için ilgili dönemin terminolojisine uygun olarak 'AET' (Avrupa Ekonomik Topluluğu), 'AT' (Avrupa Topluluğu) ve 'AB' (Avrupa Birliği) terimleri kullanılmıştır. Ancak, çalışmanın odak noktası kurumsal gelişim olmadığı için Avrupa kurumlarının genel politikalarını ifade eden yerlerde 'AB' terimi tercih edilmiştir.

bağlayan ilişkilere ve süreçlere odaklanmaktadır. Buna göre aktörlerin davranışlarına yön veren güç, çıkar ve kimlikler, bağımsız özellikler olarak değil, sosyal ilişkiler ağı içerisinde oluşmaktadır. Buna göre İspanya, Birleşik Krallık, AB ve Cebelitarık'ı çevreleyen ilişkisel dinamiklerin araştırılması hem Cebelitarık meselesinin hem de AB bağlamında tarafların pozisyonlarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Zira söz konusu aktörler pozisyonlarını değişen ilişkiler bağlamında ayarlamak, düzeltmek ve yeniden tanımlamak durumunda kalmaktadır.

Bu çalışmanın metodolojik yaklaşımı, Cebelitarık uyuşmazlığını tarihsel bir süreklilik içinde izleyerek farklı dönemlerin karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmesine dayanmaktadır. Çalışma, 1713 Utrecht düzenlemelerinden Brexit sonrasına uzanan süreçte anlaşmazlığın geçirdiği dönüşümleri belirgin dönüm noktaları üzerinden takip etmekte siyasal, hukuki ve diplomatik kaynaklara dayanarak açıklamaktır. Bu kapsamda anlaşma metinleri, BM ve AB kararları, resmi belgeler, kurumların kamuya açık açıklamaları ve diplomatik yazışmalar temel bilgi kaynaklarını oluşturmaktadır. Analiz edilen birimler temelde Birleşik Krallık, İspanya, Cebelitarık ve AB kurumlarıdır; ancak bu aktörler karşılıklı etkileşimler içinde yeniden tanımlanan konumlara sahip taraflar olarak ele alınmaktadır. Elde edilen veriler, tarafların zaman içindeki konumlanmalarını, aralarındaki ilişki örüntülerinin nasıl değiştiğini ve bu değişimlerin egemenlik, kimlik ve dış politika alanlarına yansımalarını görünür kılacak biçimde değerlendirilmiştir. Böylece uyuşmazlığın seyrinde rol oynayan ilişkisel dönüşümler, hem belgelerdeki hukuki-siyasal çerçeve hem de aktörlerin dönemsel söylemleri ışığında bütüncül bir şekilde analiz edilmiştir.

Makale, altı ana başlık altında yapılandırılmıştır. İlk bölümde, Cebelitarık anlaşmazlığının tarihsel kökenleri ele alınmakta ve 1713 Utrecht Anlaşması'ndan günümüze kadar olan süreç incelenmektedir. İkinci bölümde, bölgenin sosyoekonomik, kültürel ve coğrafi özellikleri değerlendirilerek Cebelitarık meselesine genel bir bakış sağlanmaktadır. Üçüncü bölüm, İspanya ve Birleşik Krallık'ın İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde BM ve NATO çerçevesinde izledikleri politikaları ilişki temelli bir yaklaşımla ele almaktadır. Dördüncü bölüm, Birleşik Krallık'ın 1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılımının Cebelitarık üzerindeki etkilerini ve bu süreçte Cebelitarık halkının kimlik algısını güçlendiren gelişmeleri incelemektedir. Beşinci ve altıncı bölümlerde, İspanya'nın 1986 yılında Avrupa Birliği'ne katılımından başlayarak Brexit sonrası döneme kadar tarafların değişen pozisyonları, güç dengeleri ve Cebelitarık'ın statüsü üzerindeki etkileri analiz edilmektedir.

2. Teorik ve Kavramsal Çerçeve: İlişkisel Yaklaşım ve Çatışma Analizi

İlişkisel yaklaşım, Uluslararası İlişkiler disiplininde epistemolojik ve ontolojik düzeyde ayrışan alternatif bir paradigma olarak geliştirilmektedir (Kavalski, 2023; Pratt, 2017; Yaqing, 2016). Temelde, uluslararası ilişkilerde aktörlerin sabit, özsel ve önceden belirlenmiş birimler olarak ele alındığı varsayımından uzaklaşan süreçsel bir ontolojiye dayanır (Kavalski, 2018, s. 98). Ayırt edici yönü, uluslararası olguları aktörlerden ziyade aktörler arası ilişkilerin önceliği üzerinden kavramsallaştırmasıdır. Bu çerçevede Kavalski'nin relationalism'i ile Qin'in relationality kavramsallaştırması, kimliklerin, çıkarların ve davranışların karşılıklı etkileşim süreçleri içinde sürekli olarak yeniden kurulduğunu ve bağlama göre dönüştüğünü vurgular. İlişkisel yaklaşım aynı zamanda Batı-dışı uluslararası ilişkiler perspektifinin bir ürünüdür ve mevcut teorilerin eleştirel bir uzantısı olmanın yanında farklı bir dünya tahayyülüne dayanan bir alternatif epistemik sistem olarak sunmayı da hedeflemektedir. Özellikle Batı kökenli geleneksel yaklaşımların bireyci-atomistik bir ontoloji ve katı yapısalcı model oluşturma eğilimleri yerine değişen bağlamların aktörler arası ilişkileri dönüştürdüğünü varsayan bir anlayışı temsil etmesi bu yönünü ortaya koymaktadır (Yaqing, 2009, s. 9).

Bu yaklaşımın ana iddiası, kimlik, çıkar ve güç dengelerinin sabit ön kabulere dayandırılamayacağı; aksine sosyal ilişkiler ağı içinde sürekli yeniden üretildikleri ve dönüşümlere açık olduklarıdır. Dolayısıyla ilişkisel analiz, çatışma ve uyuşmazlıkları yalnızca hukuki veya pozisyonel farklılıkların bir sonucu olarak ele almak yerine, aktörlerin ilişkisel pratikleri, kurumsal bağlılıkları ve karşılıklı algı

süreçleri çerçevesinde açıklamaya çalışır. Bu bakımdan ilişkisel paradigma, uluslararası düzenin temel birimi olarak aktörleri değil, aktörlerin ilişkilerini merkeze alır (Yaqing, 2016). Kimlik, çıkar ve eylemler sabit birimsel özellikler olmaktan ziyade sosyal ilişkiler ağı içinde şekillendiğinden, devletler, kurumlar ve bireylerin davranışları da birbirinden bağımsız sabit varlıkların çatışması olarak değil, değişen ilişkisel yapıların tezahürü olarak değerlendirilmelidir (Nordin ve Smith, 2018, s. 388).

Uluslararası çatışmaların ya da ihtilaf konularının incelenmesine yönelik geleneksel perspektiflerde, uluslararası politikayı inceleyen temel paradigmalara benzer şekilde, tarafların çıkarların, kimlikleri ve güç dengesine bağlı konumlanmaları belirli, sabit ve çoğunlukla birbirine karşıt bir faktör olarak düşünülmektedir. Bu yaklaşımlar, çatışmayı tarafların önceden tanımlanmış ve değişmez olarak kabul edilen ulusal çıkarlarının doğal bir uzantısı olarak görür. Onları çatışma süreçlerinin anlaşılması açısından eksik bırakan ise aktörler arasındaki dinamik süreçlerin, değişen ilişkilerin ve etkileşimlerin etkisinin büyük ölçüde göz ardı edilmesidir. Bu durum özellikle Brexit sonrası Cebelitarık anlaşmazlığı gibi, aktörlerin pozisyonlarını yeniden tanımladığı ve ilişkilerin köklü bir dönüşüme maruz kaldığı uluslararası meselelerde daha da belirgin hale gelmektedir.

İlişkisel analiz ise aktörlerin niyetlerinden ziyade pratik ilişkilerde kiminle, nasıl ve hangi normlarla etkileştiğine odaklanır. Olguları ve süreçleri ilişkilerin bir sonucu olarak ele almayı öneren ilişkisel bakış açısı öncelikli olarak statik bir çıkarlar dengesine odaklanmak yerine, tarafların pozisyonlarını zaman içinde nasıl yeniden tanımladığını anlamaya çalışır. Bu yaklaşımın önemli bir katkısı tarafların birbirleriyle olan ilişkilerinin çatışmaları tetiklediği gibi çatışmaların çözümünün de yine bu ilişkilerin yeniden şekillendirilmesiyle sağlanabileceği düşüncesini ortaya koymasıdır. Bu bağlamda ilişkisel kuram, çatışma çözümünde müzakereyi aktörlerin karşılıklı konumlandırmalarını yeniden düzenleyen bir süreç olarak görür. Örneğin Cebelitarık anlaşmazlığında olduğu gibi, egemenlik talepleri ve kimlik algıları, AB üyelik süreçleri ve Brexit gibi bağlamsal değişimler, aktörlerin pozisyonlarını ve birbirleriyle ilişkilerini yeniden tanımlamalarına bağlı olarak şekillenmektedir.

Bu makalede, ilişkisellik paradigmasının uyuşmazlık analizi bağlamında uygulanması yoluyla, geleneksel çatışma analizi literatürüne katkı sağlanması hedeflemektedir. Bu doğrultuda ilişkilerin çatışma dinamiklerini etkilediği üç mekanizma ortaya koyulmaktadır. Bunlar Ortak kurumlara (ör. AET/AB) katılımın aktörler arasındaki normatif bağları güçlendirerek politik tercihleri ve yükümlülükleri değiştirmesi şeklinde kurumsal ilişkisellik; toplulukların ve aktörlerin kimliklerinin karşılıklı etkileşimler yoluyla inşa edilmesi; örneğin serbest dolaşım, vatandaşlık rejimleri veya sınır uygulamalarının kimlik algılarını yeniden şekillendirmesi anlamında kimliksel ilişkisellik ve siyasi değişimlerin aktörlerin güç ve pazarlık kabiliyetlerini ilişkisel olarak yeniden konumlandırması (ör. AB üyeliğinin sağladığı kolektif desteğin kaybı/ kazanımı) anlamında ilişkisel güç şeklindedir. Bu mekanizmalar, makalenin analiz bölümlerinde AB üyeliği, Lizbon/Brüksel süreçleri ve Brexit gibi dönüm noktalarının taraflar arasındaki ilişki ağını nasıl dönüştürdüğünü göstermek için başvurulan analitik araçlardır. Analitik mekanizmaların vaka içinde uygulanması için tarihsel süreç analizi yapılarak her dönüm noktası (Utrecht, 1969, 1973, 1986, Brüksel/Lizbon, Brexit) o dönem ilişkisel mekanizmaların nasıl işlediğini gösterecek biçimde okumaktadır.

3. Cebelitarık Anlaşmazlığının Tarihsel Bağlamı

Cebelitarık'ın aidiyeti, statüsü ve egemenliği ile ilgili İspanyol – İngiliz ihtilafının tarihsel arkaplanı 18. yüzyıl başlarında ortaya çıkan İspanyol veraset savaşlarına (1700-1715) dayanmaktadır. Habsburg hanedanı üyesi olan İspanya Kralı II. Charles (Carlos)'in (1661-1700) vasiyetnamesi, ölümünden sonra tahtın Fransa Kralı XIV. Louis'in torunu Philippe'e geçmesini öngörmektedir. Bu durum, siyasi olarak Fransa Krallığı (Bourbon Hanedanı) ile bağlantılı bir İspanyol tahtı ihtimalini ortaya çıkarırken Habsburgların nüfuz kaybetme sürecinde olduğu Avrupa'da güçlü bir Fransız-İspanyol ittifakının doğabileceği endişelerini artırmıştır. II. Charles'in 1700 yılında ölmesi bu senaryonun gerçekleşme

olasılığını artırırken kıtada aşırı güçlü bir Fransa'yı tehdit olarak gören İngiltere ve Avusturya'yı (Habsburg Hanedanı) harekete geçirmiştir.

Bu süreçte Avusturya Habsburgları İspanyol tahtı üzerine hak iddiasında bulunurken, İngiltere, Avusturya, Hollanda, Prusya öncülüğündeki Bourbon karşıtı koalisyon İspanya ve Fransa'ya karşı savaş başlatmıştır (Falkner, 2015, ss. 23-30). Avrupa'nın çeşitli bölgeleri ile birlikte İspanyol kolonilerine de yayılan çatışmalar sonucunda İspanya ile başka birçok maddenin yanında Cebelitarık'ı da belli koşullarla İngilizlere devreden Utrecht anlaşması 1713 yılında kabul edilmiştir. Jeopolitik bağlamda Cebelitarık meselesi Orta Avrupa'da güçlü bir imparatorluk yöneten Habsburgların 30 yıl savaşları ile başlayan gerileyişinin yeni bir aşaması olarak İspanyol tahtını Fransız'lara kaybetme ihtimaline karşı İngilizlerle yakınlaşması sonucunda İngilizlerin Akdeniz'in girişindeki bu stratejik alanı ele geçirmesi ile ortaya çıkmıştır.

1713 Utrecht anlaşması sonrası İspanya ve İngiltere Cebelitarık'taki egemenlik hakkı nedeniyle bugüne kadar süren bir ihtilaf sürecine girmiştir (Lancaster ve Taulbee, 1985, s. 252). Anlaşmanın 10. Maddesinde yer alan hükümler, Cebelitarık şehri, kalesi, limanı ve ona ait tahkimat ve kalelerin İngiltere'ye devredildiğini ifade etmektedir:

> *"Katolik Kral işbu vesileyle, kendisi, varisleri ve mirasçıları adına, Cebelitarık'ın tam ve sınırsız mülkiyetini, limanı, tahkimatı ve kaleleriyle birlikte Büyük Britanya Krallığı'na teslim eder; ve söz konusu mülkiyeti, herhangi bir istisna ya da engel olmaksızın, sonsuza dek her türlü hakka sahip olmak ve kullanmak üzere bırakır…" (Chalmers, 1790, s. 83).* (Yazar tarafından çevrilmiştir.)

Birleşik Krallık'ın Cebelitarık meselesine yönelik tarihsel ve hukuki iddialarının temel dayanağını oluşturan bu anlaşma maddesinin devam eden kısmı ise İspanya'nın Cebelitarık'ın dekolonizasyonuyla ilişkili olarak ileri sürdüğü egemenlik iddiasının en önemli referansı olmaktadır:

> *"…Ve bundan sonra Büyük Britanya Krallığı'nın Cebelitarık'ın mülkiyetini hibe etmesi, düşürmesi ya da herhangi bir şekilde devretmesi söz konusu olursa, bu mülkün sahipliğinin her zaman diğerlerinden önce İspanya Krallığı'na verileceği konusunda anlaşmaya varılmıştır." (Chalmers, 1790, s. 84).* (Yazar tarafından çevrilmiştir.)

Utrecht Anlaşması sonrası süreçte İngiltere Cebelitarık'taki iddiasını farklı anlaşmalarla (1729 Sevilla, 1731 Viyana, 1756 Aix le Chapelle, 1763 Paris, 1783 Versay Anlaşmaları gibi) tasdik ederek pozisyonunu güçlendirmeye çalışmış (Coffey, 2014, s. 3), İspanya ise özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası BM Sistemi çerçevesinde Cebelitarık'ın sömürge olmaktan çıkarılması ve egemenlik devri anlamına gelecek bu gelişmeyle İspanya'ya iade edilmesini savunmuştur (Diez-Hochleitner, 1992, s. 21). İspanya ayrıca Cebelitarık'ın karasularının, hava sahasının ve bu yarımadayı İspanya anakarasına bağlayan kıstağın (iki kara parçasını birbirine bağlayan dar kara parçası) hiçbir zaman devrilmediğini savunmaktadır (Ministry of Foreign Affairs European Union and Cooperation of Spain). İspanya Utrechtt Anlaşmasına dahil olmayan kıstağın, İngiliz işgali altında olduğunu savunmaktadır. Ayrıca bu bölgeye 1938 yılında inşa edilen havaalanının kullanımı üzerinde uzlaşılamayan bir diğer konu olmuştur (Jikia ve Jincharadze, 2022, s. 807).

Utrecht sonrası konjonktür ise İngiltere'nin okyanus ve deniz gücünün üstünlüğü, Napolyon savaşları sürecindeki İspanyol-İngiliz yakınlaşması, İspanya'nın 19. Yüzyılda karşılaştığı Katalan ve Bask milliyetçiliği, devrimci hareketler ya da askeri darbeler gibi iç sorunların etkisiyle İspanya Cebelitarık'ın İngiltere yönetiminde olmasına karşı çıkmayı sürdürse de Cebelitarık meselesinde zorlayıcı bir strateji izlememiştir (Harvey, 1996). Bu süreçte İngiltere Cebelitarık'ı yalnızca deniz üssü olarak görmekten çıkarak 1830'da kolonyal yönetim statüsüne almış ve Birleşik Krallık kolonisi olarak yasama, polis teşkilatı gibi yönetim kurumları oluşturmuştur (Gold, 2010, s. 368). 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması Cebelitarık'ın İngiltere nezdindeki jeopolitik önemini artırmıştır.

Cebelitarık anlaşmazlığının tarihsel bağlamında önemli rol oynayan diğer gelişmeler ise 2. Dünya savaşı sonrası konjonktürde ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki en önemli gelişmelerin başında BM Kararları ve BM'nin sömürge ülkelerinin dekolonizasyon süreci ile ilgili görevlendirdiği "Yirmi Dörtlü Komite" (the Committee of Twenty-Four)'nin 1963 yılında Cebelitarık'ı dekolonize edilmesi beklenen bölgeler arasında dahil etmesi gelmektedir.

4. Cebelitarık Anlaşmazlığına Genel Bakış

İber Yarımadası'nın güney ucunda yer alan Cebelitarık 6,7 kilometrekarelik bir alan içerisinde yaklaşık 35.000 civarında ve etnik açıdan İspanyol, İngiliz, İtalyan, Maltalı, Portekizli ve Yahudi kökenli topluluklarla birlikte çeşitlilik gösteren nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Kültürel olarak, festivaller, tüketim alışkanlıkları, yaşam tarzı, İngiliz etkisi hakimdir (Müller, 2004, s. 42). Farklı kültürel kimlikler arasında Katolik Hıristiyanlık en yaygın inanç olarak öne çıkarken, bölgede resmi dil olan İngilizce dışında İspanyolca ve İngilizce karışımı olan "Llanito" lehçesi de yaygın olarak kullanılmaktadır. Cebelitarık ekonomisinde tarım, balıkçılık, imalat endüstrisi gibi temel sektörler zayıftır (Garcia, 2021, s. 386). Ancak ekonomide Birleşik Krallık'ın savunma harcamaları ve çeşitli AB kalkınma yardımı fonları dışında turizm ve denizcilik sektörleri ön plandadır. Ayrıca Cebelitarık Boğazı'nın stratejik konumu, deniz ticareti ve gemi tamiri gibi faaliyetleri de ekonominin önemli bir parçası haline getirmiştir (Archer, 2006, ss. 70-71).

İspanya'nın Endülüs özerk bölgesine bağlı olan Cadiz ili çevresi Cebelitarık anlaşmazlığı açısından önemli bir konumdadır. Cadiz'e bağlı Campo de Gibraltar merkezi 270 binden fazla nüfusuyla Cebelitarık'a göre daha düşük sosyo-ekonomik standartlara ve dezavantajlara sahiptir (Naylon, 1985, s. 382). Ayrıca Cebelitarık'taki liman ve ticaret gemilerinde çalışan İspanyollar boğazın İspanya tarafında kurulan La Línea şehrinde yaşayanların Cebelitarık'a gidip gelme sorunu, sınır geçişi bağlamında sıklıkla gündeme gelmektedir. Bu bölgelerin ekonomik koşulları Cebelitarık halkının İspanya ile entegrasyona ilişkin algılarını şekillendiren önemli bir faktördür.

Bölgenin sosyolojik, coğrafi ve ekonomik genel durumu dışında Peter Gold (2009, s. 698) Cebelitarık anlaşmazlığını karmaşık hale getiren üç ana faktör sıralamaktadır. Bunlar İspanya'nın Utrecht anlaşmasına göre egemenliğini yeniden tesis etme iddiasında bulunması, Cebelitarık yönetiminin İspanya'nın bu tutumu nedeniyle bağımsızlık ve egemenlik talebinde bulunmaktan kaçınması ve Utrecht Anlaşmasının kapsamında yer almayan ancak daha sonra ortaya çıkan kıstak ve havalimanı kullanımı sorunlarıdır. İspanyolların İngiliz işgali olarak gördüğü deniz alanlarının kullanımı ise diğer bir anlaşmazlık alanıdır (García, 2011, s. 92). Cebelitarık söz konusu havalimanının İspanya ile ortak kullanımını kabul etmemektedir. Cebelitarık meselesi ABD donanmasının Cebelitarık limanını ziyaretleri ya da ABD denizaltılarının Cebelitarık yakınlarına sevk edilmesi gibi nedenlerle İspanya ABD ilişkileri açısından da önemli bir gerilim kaynağı olarak gündeme gelmektedir (Coffey, 2014, s. 14).

Cebelitarık sorunu, BM gündeminde, sömürgecilik sonrası dekolonizasyon süreci bağlamında yer almıştır. BM Genel Kurulunun bu sorunla ilgili 1514, 2070, 1541, 2231, 2253 sayılı kararları bulunmaktadır. Bu kararlarda genellikle İspanya'nın toprak bütünlüğü iddiasını dikkate alan ancak Cebelitarık'ın self-determinasyon hakkını ortaya koyan dengeli bir tutum benimsenmiştir. Özellikle 1514 sayılı BM Genel Kurul kararında self-determinasyon ve toprak bütünlüğü ilkelerinin yer alması dolayısıyla İspanya bunlardan ikincisini, Birleşik Krallık ise ilkini savunmayı temel strateji olarak kullanmaktadır (Gold, 2009, s. 699). Bu İspanya'nın egemenlik iddialarının yanında Cebelitarık halkının siyasi tercihlerini dikkate alan bir yaklaşım olarak anlaşmazlığın çözümünde İspanya-Cebelitarık ilişkisi boyutuna önem kazandırmıştır.

Ancak BM'nin sömürgeler bağlamında sömürgeci gücün sömürge topraklarına yerleştirdiği nüfus olması durumunda söz konusu toprakların self-determinasyondan istisna saydığı vakalar mevcuttur (Gold, 2009, s. 709). Bununla birlikte konunun Uluslararası Adalet Divanı'na taşınması halinde ise, bu

kurumun egemenlik anlaşmazlıklarına ilişkin tarihsel iddiaların ileri sürüldüğü durumlarda self-determinasyon ilkesi lehine karar verme eğiliminde olması (Lalonde, 2002, s. 164) önemli bir husustur. BM'nin Cebelitarık toprağı için kullandığı tanımlayıcı ve nitelendirici ifadeler arasında yer alan *kendi kendini yönetmeyen ülke* (non-self-governing country) ve *dekolonizasyon edilmesi beklenen ülke (*"waiting for decolonization) terimleri de İspanya ve Birleşik Krallık 'ın çatışan pozisyonlarını temsil etmektedir. İspanya dekonolonizasyon vurgusunu BM kararları referansıyla tahkim etmekte, Birleşik Krallık ise Cebelitarık'ın anayasal kurumlar vasıtasıyla bağımsız olmadan kendini yöneten bir bölge olduğunu savunmaktadır. Bunun dışında BM'nin Cebelitarık sorununda, doğrudan bir çözüm sunmak yerine, taraflar arasında müzakereler yapılmasını ve çözümün diyalog yoluyla bulunmasını teşvik ettiği anlaşılmaktadır.

5. AET Öncesi İlişkisel Dinamikler ve Uyuşmazlık Politikaları

AET katılım müzakereleri öncesi süreçte İspanya ve Birleşik Krallık'ın Cebelitarık anlaşmazlığı politikaları üzerinde 2. Dünya Savaşı ile savaşın ardından oluşturulan BM ve NATO konjonktürleri etkili olmuştur. BM çerçevesi ile Dünya çapında hızlanan dekolonizasyon süreci ve tarafların buna ilişkin tutumları Cebelitarık'ın aidiyeti ve statüsü meselesini yeniden bir ihtilaf odağı olarak gündeme getirmiştir. Bu dönem, kurumsal ilişkisellik etkisinin bir örneğini oluşturmaktadır; zira BM'nin dekolonizasyon normları Birleşik Krallık ve İspanya'nın pozisyonlarıyla birlikte statü ve çözüm seçeneklerini de kurumsal bir çerçeve içinde yeniden tanımlamıştır.

2. Dünya savaşı konjonktürünün etkisi; Birleşik Krallık'ın İspanya ile Almanya-İtalya ekseni arasında olası bir ittifak ilişkisinin gelişmesi tehlikesine karşı Cebelitarık nüfusunu tahliye etmesinde görülmektedir (Rankin, 2017). Cebelitarık Kalesini savunmak ve bölgeyi Alman ya da İspanyol saldırganlığına karşı güçlendirmek veya potansiyel bir saldırıyı caydırıcı bir mesaj vermek amacıyla yapılan bu hamle sonucunda yaklaşık on binlerce İngiliz birliğini Cebelitarık'a konuşlandırılmıştır (Jackson, 1987, s. 293). Savaş koşullarının yarattığı bu yeniden konumlanma, ilişkisel teori açısından aktörlerin güç ve güvenlik algılarının bağlamsal olarak nasıl şekillendiğini göstermektedir; askeri tehdit algıları Birleşik Krallık'ın Cebelitarık'ı stratejik bir savunma alanı olarak konumlandırmasına yol açmıştır.

Cebelitarık'a ilişkin 2. Dünya Savaşı konjonktürü içinde askeri stratejiler doğrultusunda izlenen politikalar savaşın arından ortaya çıkan Birleşmiş Milletler (BM) yapısı içinde yerini sömürge idaresi, egemenlik ve hukuki statü konularını içeren siyasi ve hukuki bir boyuta bırakmıştır. BM'nin 1946'da Cebelitarık'ı *kendi kendini yönetmeyen ülke* (non-self-governing country) ülke olarak tanımlaması ve 1963 yılında dekolonizasyona tabi bölgeler listesine dahil etmesiyle, İspanya Cebelitarık'ın İspanyol ulusal birliği ve toprak bütünlüğünün gereği olarak egemenlik sorununun çözümünü savunan bir pozisyon almaya başlamıştır. İspanya'nın 1960'lı yıllarda BM'ye yaptığı başvurular sonucunda, BM 1965 yılında bu anlaşmazlığın İspanya ve Birleşik Krallık arasında ikili müzakereler yoluyla çözülmesi gerektiğine karar vermiştir. Ancak, İngiliz diplomasisi BM'nin bu kararına, İspanya'nın Cebelitarık'ın İspanya'ya geri verilmesini ve bir İngiliz askeri üssünün korunmasını içeren çözüm önerisini reddederek karşılık vermiştir. Birleşik Krallık, bu çerçevede, 1967 yılında self-determinasyon ilkesini uygulamaya koymak amacıyla Cebelitarık'ta bir referandum düzenlemiştir. Referandumda "*İspanya'nın egemenliği altına girmek mi*, *yoksa demokratik yerel kurumlarla ve Birleşik Krallık'ın mevcut sorumluluklarını muhafaza ederek Birleşik Krallık'la olan bağlarını gönüllü olarak sürdürmek mi?"* seçenekleri yer alırken (Miller, 2002, s. 5), sonuç olarak 44 kişi İspanya'nın egemenliğini kabul etme yönünde oy kullanırken, 99.64'lük bir çoğunluğu oluşturan 12.138 kişi Birleşik Krallık'la bağı sürdürme yönünde oy kullanmıştır (Cassese, 1998, s. 208). Bununla birlikte, BM Dekolonizasyon Özel Komitesi referandumun geçerliliğini onaylamamış (Hills, 1974, s. 464), BM Genel Kurulu ise 2353 sayılı kararında Birleşik Krallık'ı referandum düzenlediği için eleştirirken tarafları müzakereleri başlatmaya davet etmiştir. Bu gelişmeler aynı zamanda kimliksel ilişkisellik etkisini somutlaştırmaktadır; zira hem BM'nin

dekolonizasyon dili hem de İspanya'nın talepleri, Cebelitarık toplumunun kendini konumlandırma biçimini etkileyerek Britanyalılık kimliğini pekiştirmiştir.

Dekolonizasyon ve self-determinasyon tartışmalarının BM gündeminde olduğu bu dönemde, İngiltere 1969 yılında Cebelitarık'ta yerel özerkliği genişleten bir anayasal düzenlemeyi yürürlüğe sokmuştur. 2. Dünya savaşı sonrası Dünya genelinde yaygınlaşan dekolonizasyon süreci doğrultusunda Cebelitarık'ta yerel yasama ve idare organlarının yetkileri artırılmıştır. İspanya ise bu gelişmeyi İngilizlerin aslında hiçbir zaman kendilerine ait olmayan bir yetkiden vazgeçmesi olarak görmüştür (Lundborg, 2014, s. 6). Bu gelişmeye tepki olarak ise İspanya, aynı yıl Cebelitarık sınırını kapatmış, feribot seferlerini durdurmuş ve iletişim hatlarını kesmiştir (HM Government of Gibraltar, 2019). Ayrıca, sınır kapatma tedbirlerine ek olarak Cebelitarık halkına İspanyol vatandaşlığı ve ikamet hakkı sunduğunu açıklamıştır. İspanya'nın sınırı kapatma kararı ilişkisel yaklaşım çerçevesinde Cebelitarık toplumunda kimliksel ilişkiselliği daha da keskinleştiren bir kırılma noktası yaratmıştır; zira fiziksel ayrışma, topluluğun İspanya'ya ilişkin algısını uzun vadeli olarak olumsuz yöne çekmiş ve Britanyalılık yönelimini pekiştirmiştir. Siyasi ve hukuki boyutları olan anlaşmazlığın sosyo-politik dinamiğini oluşturan Cebelitarık nüfusu İspanya'nın başvurduğu bu tutum nedeniyle İspanya'ya yansımaları bugünkü algılarını dahi etkileyen bir tepki göstermiştir (Naylon, 1985, s. 381).

Cebelitarık, 1986'dan önce, Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı ve hukuku her iki taraf için de geçerlilik kazanmadan önce, NATO'nun stratejisinde kritik bir jeopolitik unsur olarak öne çıkmıştır. Özellikle Birleşik Krallık'ın, Cebelitarık'ı NATO'nun Akdeniz'deki operasyonları için bir üs ve lojistik merkez olarak kullanma stratejisi, İspanya'nın tepkisine neden olmuştur. NATO'ya 1982 yılında katılan İspanya, bu tarihten önce Birleşik Krallık'ın Cebelitarık üzerindeki egemenliğini reddetmiş ve bölgenin NATO üssü olarak kullanılmasına yönelik eleştirilerde bulunmuştur. NATO üyeliği sonrası İspanya, Cebelitarık'ın kullanımına yönelik sınırlamalar getirilmesini talep etmiş, ancak bu talepler Birleşik Krallık ve ABD tarafından desteklenmemiştir.

6. Birleşik Krallık'ın AET Çerçevesindeki Politikaları

Birleşik Krallık'ın 1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye ülke olarak katılması Cebelitarık bölgesi için yeni bir dönemi başlatmıştır. Cebelitarık, Birleşik Krallık'ın AET'ye katılımı ile birlikte Roma Anlaşması'nın 227(4). Maddesi gereğince anlaşma hükümlerinin bir üye devletin dış ilişkilerinden sorumlu olduğu Avrupa topraklarında uygulanması hükmü ile yasal bir rejim elde etmiştir. AB Anlaşmasının bir üye devletin dış ilişkilerinden sorumlu olduğu Avrupa topraklarına uygulanacağı kaidesi 2007 yılında Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (TEU)'sının 355.3. maddesine de taşınmıştır. Bu durum Cebelitarık'ın İngiliz denizaşırı toprakları arasında AB'nin bir parçası statüsünde olan ve AB ile ilgili anlaşmaların uygulandığı tek bölge olmasını sağlamıştır. Ancak Cebelitarık AB Anlaşmaları kapsamında yer alan ortak tarım politikası, ortak balıkçılık politikası, KDV ve gümrük birliği anlaşmalarının dışında kalmayı tercih etmiştir (European Commission, 2014). Bu hukuki düzenlemeler, ilişkisel teori açısından değerlendirildiğinde, AB çerçevesinin Birleşik Krallık ile İspanya arasındaki etkileşimi yeni kurumsal normlar ve bağlayıcı hukuki referanslar üzerinden yeniden yapılandırdığını, dolayısıyla tarafların pozisyonlarını kurumsal ilişkisellik mekanizması yoluyla dönüştürdüğünü göstermektedir.

Birleşik Krallık'ın AB konjonktürünün etkili olduğu dönemde Cebelitarık'a ilişkin en önemli girişimlerinden biri 1981 yılında Cebelitarıklılar için İngiliz vatandaşlığı kanunu çıkarmasıdır. Bu adım Cebelitarıklılar için oldukça önemli bir statü kazanımı sağlamış ve Cebelitarık halkının statüsü ve egemenlik anlaşmazlığı bağlamında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ayrıca 1981 yılında kabul edilen ve 1983 yılında yürürlüğe giren Britanya Tabiiyet Kanunu ile Cebelitarıklılara Birleşik Krallık pasaportu verilmiş ve Avrupa Topluluğu üyesi bir bölge olarak serbest dolaşım hakları tanınmıştır (British Nationality Act, 1981). Birleşik Krallık'ın AB üyeliği bağlamında şekillenen vatandaşlık kanunu ve serbest dolaşım hakkı düzenlemelerinin Cebelitarık halkının Birleşik Krallık'a bağlılığını ve kimlik

algısını güçlendiren önemli bir araç olduğunu tespit etmek mümkündür. Böylece Birleşik Krallık'ın AB dahilindeki bu adımları, kimliksel ilişkisellik bağlamında Cebelitarık toplumunun kendini hem Britanya'yla hem de Avrupa ile ilişkisel olarak konumlandırma biçimini güçlendirmiş; kimlik aidiyeti hukuki statü düzenlemeleri yoluyla kurumsal bir içerik kazanmıştır.

Bu dönemde gerçekleşen bir diğer önemli gelişme ise Mart 1991'de İngiliz Ordusunun tabur büyüklüğündeki kuvvetlerini Cebelitarık'tan çekmesidir (Groom, 1993, s. 258). Cebelitarık'ı tarihsel olarak savunma tahkimatı ile destekleme ve olası bir tehdide karşı koruma politikasından farklı bir tutumu sergileyen bu kararın özellikle İspanya'nın AB ve NATO üyeliği içinde olduğu bir süreçte alınması, Birleşik Krallık'ın Cebelitarık açısından tehdit algısının azaldığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu karar ilişkisel güç-konumlandırma mekanizmasının bir örneğidir; zira İspanya'nın Avrupa ve NATO ağlarına eklemlenmesi, Birleşik Krallık'ın Cebelitarık'a ilişkin tehdit değerlendirmesini yumuşatarak iki aktörün karşılıklı konumlanmasını daha az çatışmacı bir düzleme taşımıştır. Cebelitarık'ı 1986 yılına kadar AT üyesi olmayan İspanya'nın ekonomik ve siyasi durumuna ilişkin olumsuz algıları, Birleşik Krallık'ın Avrupa Topluluğu üyeliği sürecinde Cebelitarık'a yönelik politikasının önemli bir boyutunu oluşturmuştur. Özellikle ekonomik ve siyasi dezavantajlar, AT üyeliği çerçevesinde Cebelitarık halkına sunulan refah ve istikrar ile sıklıkla kıyaslanmıştır. Ancak, İspanya'nın 1986 yılında Avrupa Topluluğu'na katılımı ile bu durumun etkisinin zamanla azalmış olması muhtemeldir.

Dolayısıyla İspanya'nın Topluluğa katılımı, iki tarafı aynı kurumsal normlar ve beklentiler içerisine yerleştirerek ilişkisel güç dengesindeki asimetrileri kısmen nötrleştirmiş ve karşılıklı konumlanmanın daha kurumsal bir çerçevede yeniden tanımlanmasını sağlamıştır. Bu döneme ilişkisel bir çerçeveden bakıldığında, Birleşik Krallık'ın AET üyeliği İspanya ile olan güç ilişkisini yumuşatmış, tarafları ortak kurumsal normlar içine çekmiş ve Cebelitarık kimliğinin Britanyalılık ile Avrupalılık bileşenlerinin birlikte güçlenmesini mümkün kılmıştır. Böylece aktörlerin pozisyonları yalnızca hukuki statü tartışmalarından değil, AB'nin sosyal ve kurumsal ilişkiler ağından da etkilenmiştir.

7. İspanya'nın AET Üyeliği ile Değişen İlişki Dinamikleri

Cebelitarık anlaşmazlığının gelişimini ve İspanya'nın bu meseleye yaklaşımını etkileyen en önemli gelişmelerden biri İspanya'nın Avrupa Birliği'ne katılım süreci ve üye ülke statüsünü kazanması olmuştur. İspanya'nın AET süreci 1977'deki başvurusuyla başlamış, 12 Haziran 1985'te imzalanan katılım antlaşmasının 1 Ocak 1986'da yürürlüğe girmesiyle tam üyelik statüsü ile sonuçlanmıştır. Katılım müzakereleri sürecinde Cebelitarık ile ilgili önemli politika değişiklikleri 1980 yılında Birleşik Krallık ile Lizbon Anlaşmaları sürecinin başlaması ve 1969'dan beri uygulanmakta olan sınır kısıtlamasının 1985 Şubatında kaldırılmasıdır (Gold, 1994, ss. 85-90). Bu süreç İspanya'nın Avrupa Topluluğu normlarına aşamalı olarak katılımının Birleşik Krallık ile olan etkileşimini yeniden kurumsallaştırdığı, iki tarafın pozisyonlarını yeniden tanımlayarak ilişkisel güç konumlandırma mekanizmalarını harekete geçirdiğini görülmektedir. Lizbon Anlaşmaları, İspanya ve Birleşik Krallık arasında Cebelitarık üzerindeki egemenlik tartışmalarını çözmek için bir çerçeve oluşturmayı amaçlamıştır. Anlaşma, tarafların müzakereler yoluyla sorunları çözmeyi kabul ettiklerini ve Cebelitarık sakinlerinin temel haklarına saygı gösterileceğini vurgulamıştır. Ayrıca, gelecekte yapılacak müzakerelerde her iki tarafın çıkarlarının korunacağı belirtilmiştir. Lizbon Anlaşmaları süreci ihtilafın BM kararlarına uygun olarak çözülmesi ilkesini vurgulamaktadır. Ancak bu mutabakat, İspanya'nın BM kararlarını dekolonizasyon süreci olarak, Birleşik Krallık'ın ise kısıtlamaların kaldırılması olarak yorumlaması nedeniyle belirsizlik taşımıştır. Bununla beraber 1982 yılında çıkan Falkland Savaşı İspanya- Birleşik Krallık ilişkilerini olumsuz etkileyerek bu süreci yavaşlatmıştır.

Lizbon anlaşmaları girişiminin en somut başarısı ise 1984 yılında İspanya ile Birleşik Krallık arasında Brüksel Anlaşmasının imzalanmasıdır. 1980 Lizbon Anlaşması'nın genel çerçevesine dayanan ve onu tamamlayıcı bir nitelik taşıyan Brüksel Anlaşması tarafların düzenli toplantılar ve müzakereler yoluyla

çözüm arayışını sürdürmesini öngörmektedir. Ancak, her iki anlaşma da Cebelitarık'ın nihai statüsü konusunda kalıcı bir çözüm sağlayamamıştır. İspanya'nın AET katılım süreci için önem taşıyan bir diğer konu ise Cebelitarık ile sınır geçişinin düzenlenmesidir. 1969 yılından itibaren İspanya'nın sınır geçişlerini kapatması Cebelitarık'la yapılan ticaretten faydalanan İspanyol bölgeleri için de ekonomik olarak zararlı görülmüştür. Dolayısıyla Lizbon süreci, her iki aktörün de Cebelitarık meselesini Avrupa bütünleşmesinin yarattığı ortak normatif çerçeve içinde yeniden konumlandırdığı bir dönüşümü temsil etmektedir.

Bu politika ayrıca Cebelitarık'ın işçi ihtiyacını Fas gibi İspanya dışındaki ülkelerden karşılamasıyla iki taraf arasındaki ilişkileri zayıflatan bir durumdu. Dolayısıyla İspanya'nın AET'YE katılım süreci Franco yönetimi tarafından Cebelitarık'ı İspanya'nın egemenliğini tanımaya zorlamak için kapatılan sınır kapılarının açılması bağlamında kapsamlı bir değişimi ortaya çıkarmıştır. İspanya'nın 1986'da AT üyeliği sürecinde AT'ye katılımının Cebelitarık konusundaki pozisyonunu ve tezlerini değiştirmeyeceğine dair diplomatik bir bildiride bulunması, Cebelitarık'ın egemenliği üzerindeki hak iddiasını AT ilişkileri bağlamında terk edeceği yönünde bir beklenti oluşturmasının önüne geçmiştir (Garcia, 2021, s. 387). Bu tutum, kurumsal entegrasyonun İspanya'nın ilişkisel güç konumunu zayıflattığı yönünde oluşabilecek algıyı dengelemek amacıyla, aktörün kendi pozisyonunu Avrupa bağlamı içinde yeniden tanımlama çabasını yansıtmaktadır. İspanya'nın bu davranışı, 1982'de BM Deniz Hukuku Sözleşmesini imzaladığında Cebelitarık'ın deniz alanları üzerinde herhangi bir hakkı olmadığını kaydetmesi ile tutarlılık göstermektedir (UNCLOS Chapter xxi, 1982).

8. AB Çerçevesinde Cebelitarık Anlaşmazlığı Politikaları

AB kurumsal bir aktör olarak Cebelitarık meselesinde anlaşmazlık çözümünde etkin bir 3. taraf diplomasisi izlemekten kaçınmıştır. Bunun en önemli nedenleri arasında Cebelitarık için AB hukukunun geçerliliğinin üye devletin bir toprağı olarak değil, üye devletin dış ilişkilerinden sorumlu olduğu bir Avrupa toprağı olarak tanımlanması (del Valle Gálvez, 2016, s. 19) ve Birliğin devletlerin egemenliğini etkileyen herhangi bir konuda üye ülkelerle müzakere etme yetkisine sahip olmamasıdır. AB kurumları, Cebelitarık'ın uluslararası hukuki statüsü ile ilgili sorunla ilgilenmek için taraflardan bir yetki almadığı için doğrudan bir etkin rol oynama imkanı elde edememiş (Malenovský, 2013, s. 22) ancak Cebelitarık anlaşmazlığının bazı pratik sorunlarıyla ilgili diplomatik çözüm gayretinde bulunmuştur.

Bu sorunlar arasında Cebelitarık limanındaki günlük faaliyetler ve körfez sularındaki alanların çevresel açıdan denetimi gibi deniz alanlarının sınırlandırılması ve belirlenmesi konusunda bir anlaşmanın olmaması nedeniyle yönetilemeyen hususlar bulunmaktadır (González García ve Acosta Sanchez, 2018, s. 93; Lundborg, 2014, s. 142). Bunun dışında Avrupa Tek Senedi gibi AB içindeki üye ülkeler arası sınırları kaldırmayı amaçlayan anlaşmalar zaman zaman Cebelitarık anlaşmazlığı nedeniyle gecikme ve itirazlarla karşılaşmıştır. Anlaşmazlık tarafları olarak İspanya ve Birleşik Krallık'ın konuyla ilgili AB bağlamındaki faaliyetleri ise kendi pozisyonları ile tutarlı olarak gelişmiştir. Örneğin İspanya Cebelitarık'ın hava sahasına ve karasularına sahip olduğu iddiasına dayanan kararları AB kurumları içinde veto ederken, Birleşik Krallık Cebelitarık bölgesinde İspanya'ya verilen çeşitli denetim yetkilerine karşı çıkmıştır. Fakat İspanya'nın AB'ye katılımının İspanya'nın Cebelitarık'la ilgili tutumundan çok Cebelitarık'ın Avrupa Birliği ile olan ilişkisini etkilediğini söylemek mümkündür. Cebelitarık yönetimi AB çerçevesi içindeki uzlaşmalara, kendi kimlik ve iradelerine saygı durulması kaygısıyla mesafeli davranmaya başlamıştır (Groom, 1992, s. 289).

Avrupa Birliği, Cebelitarık meselesinde doğrudan bir taraf olmaktan kaçınsa da, Birleşik Krallık İspanya'nın birliğe üye oldukları dönemde anlaşmazlığın şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Cebelitarık, bir finans merkezi ve düşük vergi oranlarıyla AB sınırları içinde ekonomik bir çekim merkezi olmuştur. Bu durum, İspanya tarafından "vergi cenneti" eleştirilerine yol açarken, AB'nin ekonomik düzenlemeler ve vergi uyum politikaları taraflar arasında daha az çatışmacı bir ilişki kurulmasının teşvik edilmesi motivasyonuna dayanmıştır.

Ancak makalenin bir sonraki bölümünde detaylandırılacağı gibi Brexit sonrası dönemde AB'nin bu anlaşmazlıktaki etkisi, İspanya'nın çıkarlarını destekleyen bir yapıya dönüştüğü anlaşılmaktadır.

9. Brexit'in Cebelitarık Anlaşmazlığı Üzerindeki Etkileri

Birleşik Krallık'ın 2016 yılında yapılan referandum sonucu doğrultusunda AB'den ayrılma kararı almasıyla başlayan Brexit süreci, Cebelitarık anlaşmazlığı açısından özellikle İspanya'nın yaklaşımında ortaya çıkan dönüşüm itibariyle oldukça önemli bir gelişmedir. Birleşik Krallık'ın tüm seçim bölgeleri toplamında %48.1 AB'de kalma oranına karşı %51.9'luk oranla AB'den ayrılma lehine sonuçlanan referandum (The Electoral Commission, 2016a), Cebelitarık'ın bu konuda tamamen farklı bir tutum içinde olduğunu ortaya koymuştur. Zira Cebelitarık'lıların %95.9'unu oluşturan 19.322 kişi AB'de kalma yönünde oy kullanmıştır (The Electoral Commission, 2016b). Cebelitarık'ın Brexit referandumuna Güney Batı Birleşik Krallık'ı kapsayan birleşik seçim bölgesinde dahil edilmesi (Toszek, 2019, s. 94) nedeniyle bu düzeyde yüksek bir oranla ortaya çıkan AB'de kalma talebi Birleşik Krallık genelinde dikkat çekmese de Cebelitarık'ın siyasi pozisyonunu anlamak bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Bu sonuç doğrultusunda Birleşik Krallık'ın 29 Mart 2017'de Avrupa Komisyonuna yaptığı başvuruyla birlikte Birleşik Krallık'ın AB'den çekilme süreci AB Anlaşmasının 50. Maddesi doğrultusunda resmi olarak başlamıştır. AB'nin 2017 Nisan'ında geri çekilme süreci için hazırladığı müzakere kılavuzunda ise "Birleşik Krallık Birlik'ten ayrıldıktan sonra, İspanya Krallığı ile Birleşik Krallık arasında bir anlaşma sağlanmadan AB ile Birleşik Krallık arasındaki hiçbir anlaşma Cebelitarık topraklarına uygulanamaz." (yazar tarafından çevrilmiştir) şeklinde maddeye yer verilmiştir (European Council, 2017, 29 Nisan). Bu prensip olarak hem Cebelitarık hem de Birleşik Krallık için olumsuz bir değerlendirme olarak düşünülmektedir. Zira İspanya'nın Brexit sürecinde Cebelitarık'ın AB ile Birleşik Krallık arasında müzakere edilecek konular listesinden çıkarılması yönündeki tutumu diğer AB'den kurumsal destek almıştır (del Valle Gálvez, 2016, s. 21).

Brexit süreci birçok açıdan önemli hukuki ve siyasi sonuçlara yol açarken Cebelitarık için bunun en bariz sonucu AB'den ayrılması yani AB Anlaşmasının 355.3'üncü maddesi temelinde kurulan hukuki bağın ortadan kalkması olmuştur (Martín ve De Nanclares, 2016, s. 305). Birleşik Krallık ile AB arasında yapılan nihai çekilme anlaşması ise 31 Ocak 2020 tarihi itibariyle AB yasalarının bu bölge için geçerli olmaktan çıkacağını belirtmiştir (Vara, 2020, s. 306). Bunun sonucunda ilgili tarihte Cebelitarık'tan AB bayrağı indirilmiş yerini İngiliz Milletler Topluluğu bayrağına bırakmıştırCebelitarık'ın Birleşik Krallık ile birlikte AB'den ayrılması Avrupa'daki yasal statüsünün belirsizlik kazanması kadar AB ile ekonomik ilişkilerin değişmesi ve özellikle AB'den aldığı çeşitli kalkınma ve yardım fonlarını kaybetmesi ihtimali nedeniyle büyük bir sorun olarak algılanmıştır.

AB'den çekilme anlaşması için 2020 yılında yapılan Cebelitarık ek protokolü yapılmıştır. Bu protokolde Cebelitarık'taki İngiliz vatandaşlarının hakları, hava taşımacılığı hukuku, mali konular, çevre politikaları, balıkçılık, kolluk kuvvetleri ve gümrük konularında işbirliği gibi pratik boyutlarla ilgili çeşitli konuların yönetimi üzerine İspanyol ve İngilizlerin yer alacağı komitelerin kurulması mutabakatı sağlanmıştır. Çekilme anlaşmasının ardından İspanya ile Birleşik Krallık arasında Cebelitarık ile ilgili yapılan ön anlaşmada ise İspanya'nı Cebelitarık'ın Schengen kurallarına uyulmasını sağlamaktan sorumlu olmasını, diğer bir ifadeyle Cebelitarık'a giriş çıkışların İspanyol denetimine tabi olması gibi hususlar kararlaştırılmıştır. İspanya, Cebelitarık sakinlerinin AB/Schengen bölgesine pasaport koşulu olmadan girme izni verirken, Cebelitarık da Cebelitarık'a gelen İspanyol sakinleri için bu uygulamayı kabul etti (Fella, 2024, 27 Kasım). Buna göre Cebelitarık'a giriş ve çıkışlarda İspanyol vatandaşlarından pasaport talebi olmayacak ancak Birleşik Krallık vatandaşları artık Schengen kapsamında yer almadıkları için onların pasaport sahibi olması beklenecektir. Bu İspanya'da Cebelitarık'ta İspanyol nüfuzunun artacağına yönelik önemli bir adım olarak görülmüştür (Manzinger, 2022, s. 103). Brexit sonucunda yapılan çekilme anlaşması ile oluşan konjonktürün Cebelitarık anlaşmazlığı ile ilgili olarak İngiliz-İspanyol ilişkilerinde önemli bir dönüşüm getirdiği görülmektedir (González García ve Acosta

Sanchez, 2018). İspanya AB hukukunun bu bölgede uygulanması açısından son derece önemli bir rol üstlenirken bu rolü müzakere gücü olarak kullanmaya başlamış ve Cebelitarık meselesi ile ilgili ortak egemenlik önerisini BM ve Birleşik Krallık'a sunmuştur. Buna göre Brexit sürecinde gelişen ilişkiler, Cebelitarık'ın egemenliği meselesini yeniden gündeme getirmiş ve İspanya'ya ortak egemenlik önerisini savunmak için önemli bir fırsat sunmuştur. Zira benzer bir teklif İspanya tarafından 2001 yılında yine önerilmiş ancak başarısız olmuştur.

İspanya Cebelitarık'ta ortak egemenlik teklifini 2016 Eylül'ünde İngiliz dışişlerine sunarak 1984 Brüksel anlaşması süreciyle başlayan müzakerelere geri dönme çağrısı yapmıştır. İspanya bu teklifi ayrıca Ekim 2016'da BM Genel Kurul'a da iletmişti (Special Political and Decolonization Committee, 2016, 7 November). Söz konusu ortak egemenlik yapısı, İspanya'nın teklifine göre İspanya ve Birleşik Krallık'ın savunma, dış ilişkiler, göç/iltica, sınır kontrolü gibi alanlarda ortak sorumluluk almasını öngörmektedir (Martín ve De Nanclares, 2016, s. 307). Önerilen yapı, Cebelitarık'a özerklik statüsünün verilmesi, Cebelitarık'ın dış ilişkilerinden İspanya'nın sorumlu olması ve böylece dış işlerini yönetme yetkisi sonucunda Cebelitarık'ın AB'nin bir parçası olmaya devam etmesi ile sınır kontrollerinin tamamen kaldırılması düzenlemelerini içermiştir (Special Political and Decolonization Committee, 2016, 25 October, ss. 3-4). Birleşik Krallık ve Cebelitarık yönetimi ise bu teklife mesafeli olmaya devam etmiştir. Birleşik Krallık dışişleri bakanı dönemin Philip Hammond, Brexit'in hükümetin Cebelitarık'ı savunma kabiliyetini ciddi bir şekilde zedeleyeceğini belirtmesi ve Cebelitarık'ın güvenlik ve egemenliğinin tehlikeye gireceğini kabul etmesi bunu göstermektedir (Martín ve De Nanclares, 2016, s. 306). Cebelitarık yönetiminin o dönemdeki başbakanı Fabian Picardo ise bu teklife tepki göstererek Cebelitarık'ın Britanyalı bir halk olduğunu vurgulamıştır (Carberry ve Lis, 2017, s. 3; Cavilla, 2016, 10 September).

Cebelitarık nüfusunun İngiliz vatandaşlıkları korunurken talep edilmesi halinde İspanyol vatandaşlığına geçişi kolaylaştıracak bir garanti statüsünün sağlanacağı da önerinin içeriği arasında yer almaktadır. Buna göre İspanya'nın AB üyeliği pozisyonunu vatandaşlık taahhüdü üzerinden Cebelitarık ile ilişkilerini geliştirmek için kullanma imkanı kazandığı anlaşılmaktadır.

İspanya ortak egemenlik yapısının Cebelitarık halkı için avantajlarını ise, halkın iradesinin dikkate alınması, Cebelitarık sakinleri için ekonomik bir potansiyel oluşturması ve AB'den ayrılmanın yol açacağı ekonomik zararın telafi edilmesi, dost ülkeler arasındaki anlaşmazlığın sona ermesi ve Cebelitarık'ın AB'ye entegrasyonunu sürdürmesi olarak savunmaktadır. İspanya ayrıca AB'den ayrılmasının ardından ortak egemenlik teklifini gündeme getirerek Birleşik Krallık ve Cebelitarık'a yapıcı bir baskı oluşturmayı hedeflemiştir. Bu 1960'lı yıllarda izlediği sınır kapatma ve izolasyon gibi diplomatik baskı araçlarından oldukça farklı bir tutumu göstermektedir. Sonuç olarak Brexit ile birlikte Cebelitarık meselesiyle ilgili olarak Cebelitarık, Birleşik Krallık ve İspanya arasında ilişkilerin yeniden normalleşmesi için yasal ve çerçevenin belirlenmesi ihtiyacı zorlayıcı bir işbirliği sürecini gerekli kılmıştır.

10. Değişen İlişkisel Dinamikler Bağlamında Cebelitarık Meselesi: Kimlik ve Çıkar

Brexit sonrası dönemde Cebelitarık anlaşmazlığına yönelik politikaların dönüşümüyle birlikte meselenin ilişkileri sürekli olarak yeniden şekillendiren uzun dönemli tarihsel ilişkiler bağlamında Birleşik Krallık, İspanya ve Cebelitarık perspektiflerinden değerlendirilmesi, değişen dengelerin ve politikaların analiz edilmesi gerekmektedir. Makalenin önceki bölümlerinde de tespit edildiği gibi İspanya'nın AB'ye katıldığı 1986 yılına kadar, özellikle katılım müzakereleri sürecinde İngiliz diplomasisinin anlaşmazlıkla ilgili konumu göreceli olarak daha güçlüdür. Bu büyük ölçüde İngiliz hükümetlerinin Cebelitarık'a yönelik İspanyol kısıtlamalarının kaldırılmasını İspanya'nın AT'ye girişini desteklemek için şart koşması gibi kaldıraçları sayesinde mümkün olmuştur. İspanya ise katılım süreci konjonktüründe 1972 yılında Cebelitarık'a verilen hukuki statülere karşı etkili bir itirazda bulunamamıştır.

Yine bu dönemde Birleşik Krallık'ın organizasyonuyla Cebelitarık'ın hukuki statüsü ile ilgili olarak yapılan referandumlarda Cebelitarık'ın Birleşik Krallık ile ilişkisini daha güçlü bir moral ve hukuki pozisyona taşıdığı görülmüştür. Bu dönemde birçok açıdan İngiliz yönetimi Cebelitarık'a kendilerini yönetmeleri için daha fazla fırsat sunmuştur. 1980'li yılların sonlarına kadar İngiliz diplomasisi Cebelitarık anlaşmazlığının çözümü için koşulların yeterince olgunlaştığını düşünürken, özellikle Brexit sonrası süreç bu durumu değiştirmiş görünmektedir. Yeni dönemde Birleşik Krallık, İspanya ile ikili anlaşma yapmaya ve kurulacak doğrudan ilişkiler yoluyla Cebelitarık'ın AB çerçevesi dışındaki durumunu ele alan düzenlemeler oluşturmaya gayret etmektedir (Verdú Baeza, 2021, s. 364). Bu durum ise koşulların meselenin çözüm müzakereleri bağlamında artık İspanya'nın konumunu tahkim ettiğini göstermektedir.

Brexit sürecinde her iki taraf da çeşitli tavizler vermiş görünse de Cebelitarık anlaşmazlığına ilişkin yaklaşımını önemli ölçüde değiştirerek taraf İspanya olmuştur. Zira Birleşik Krallık Cebelitarık ile ilgili müzakerelerde kendi konumuna avantaj sağlayan AB ile ilişkiler faktörünü kaybederek İspanya ile doğrudan görüşmelere olumlu yaklaşan bir tavır sergilese de Cebelitarık'ın özerkliğini ve self-determinasyon talebini vurgulamayı sürdürmüştür. İspanya ise AB öncesi dönemdeki çatışmacı bir duruştan ve Birleşik Krallık ile birlikte AB üyesi olduğu dönem sergilediği AB'yi Cebelitarık meselesinde sınırlamayı hedefleyen stratejisinden uzaklaşarak iş birliğine ve pratik çözümlere odaklanmaya başlamıştır. İspanya, AB anlaşmalarının hükümlerinin Cebelitarık'ta uygulanmaya devam edebilmesi için tarafların bir anlaşmaya varmasını sağlayacak müzakerelerin başlatılması için çağrı yaparken (Special Political and Decolonization Committee, 2016, 25 October) Cebelitarık ve İspanya arasında ortak bir egemenlik sistemi aracılığıyla siyasi bir bağ talebini güçlü şekilde ifade etmiş olmaktadır. Ayrıca İspanya egemenlik iddiasını doğrudan gündeme getirmekten ziyade sınırların açıklığını ve ekonomik işbirliğini öne çıkaran bir söyleme başvurmuştur (Bono ve Stoffelen, 2022, s. 1541).

Cebelitarık halkı ise Brexit sonrası İspanya sınırının yönetimi ve sınır rejimi ile ilgili olarak İspanya'ya karşı izolasyon korkusuna dayanan bir kaygı duymaya başlamıştır (Dittmer vd., 2019). Birleşik Krallık'a yaklaşımları ise Cebelitarık'ın çıkarılarını dikkat almaması gerekçesiyle hayal kırıklığı niteliğinde gelişmiştir. Cebelitarık'ın İspanya'ya bakışları daha temkinli ve endişeli hale gelirken Birleşik Krallık'a karşı ise güvenleri azalmaya başlamıştır. İspanya ise bu durumda yeni ticaret bağlantıları ve AB ile hukuki bir temel geliştirme gereğiyle karşılaşacak olan Cebelitarık'ın tutumunu değiştirmeye yönelik pragmatik bir yaklaşım izlemektedir. Zira Cebelitarık sınır rejiminin etkilerinin günlük yaşamda derinden hissedildiği bir bölgedir. Siyasi kimlikler ve tutumlar, sınırlardaki insan hareketi tarafından sürekli olarak şekillendirilebilmektedir (Dittmer vd., 2019).

Fakat İspanya'nın anlaşmazlık kapsamında diğer tarafları müzakere arayışına ve diyaloğa zorlayan stratejik yaklaşımının potansiyeli bir ölçüde Cebelitarık'ın kimlik dinamiklerine bağlı olarak gelişecektir. Ekonomik ve sosyal nedenler İspanya ile güçlü ilişkileri Cebelitarık açısından önemli hale getirirken kimlik algıları bunun önünde bir engel oluşturabilir. Cebelitarık'ta kimlik oluşumu etnik temelden çok siyasi ve tarihsel ilişkilere bağlı olarak şekillenmiştir. Özellikle İspanya ile 1960'lı yıllarda yaşanan sorunlar ve Britanya karşı hissedilen kültürel ve siyasal bağlılık bu hususta belirleyicidir. Kimlik ve toplumsal kültür bağlamında Cebelitarık'ta Britanyalılık anlayışının gelişimi ve yapısı İspanya ile güçlü kültürel bağları olan ve İspanyolca konuşan bir topluluktan Britanya vatandaşlığı ve kültürel dönüşümle yeni bir kimlik anlayışının gelişmesine yol açmıştır (Canessa, 2019). Birleşik Krallık ile birlikte AB ile yasal ilişkisini sonlandırmasının Cebelitarık açısından önemli bir sonucu değişen ilişkisel dinamiklerle birlikte kimlik tasavvuru meselesinin yeniden tartışılmaya başlaması olmuştur.

İlişkisel yaklaşımın kimlik analizine getirdiği temel katkı, kimliği sabit bir öz ya da tarihsel olarak verilmiş bir durum olarak değil, aktörlerin farklı bağlamlarda kurduğu ilişkiler ağı içinde sürekli yeniden üretilen bir süreç olarak görmesidir.

Cebelitarık bağlamında Britanyalılık ve Avrupalılık da birbirini dışlayan iki kimlik kategorisi olarak değil, Birleşik Krallık, AB ve İspanya ile kurulan etkileşimsel ilişkilerin farklı dönemlerde güçlenen ve zayıflayan bileşenleri olarak ortaya çıkmaktadır. AB üyeliği döneminde Cebelitarık kimliği, ilişkisel bir çerçevede, Britanyalılık ile Avrupalılık arasında bir tercih olmaktan ziyade aslında her iki bağlamı da güçlendiren bir aidiyet biçimi olarak gelişmiştir. Birleşik Krallık'ın kurumsal yapısı ile AB'nin sosyal ve hukuki düzenlemeleri, Cebelitarık toplumunun kendisini hem Britanya ile siyasi bağlılık hem de Avrupa ile normatif entegrasyon üzerinden tanımlamasını mümkün kılan bir ilişkisel zemin yaratmıştır. Brexit, Cebelitarık kimliğinin iki temel bileşenini oluşturan Britanyalılık ve Avrupalılık arasındaki ilişkisel dengeyi bozmuş; AB ile kurumsal bağların kopması Avrupalılık bileşeninin kurumsal dayanaklarını zayıflatırken, Birleşik Krallık'ın önceliklerinde Cebelitarık'ın geri planda kalmasının Britanyalılık bileşeninin duygusal gücünde sarsılmalara yol açması muhtemeldir. Brexit sonrası yeniden şekillenen sınır etkileşimleri, Cebelitarık toplumunun İspanya'ya karşı temkinini pekiştirirken, Birleşik Krallık'a yönelik güven kaybı da ilişkisel bağın zayıflamasıyla açıklanabilir.

Cebelitarık'ta Britanyalılık–Avrupalılık gerilimi, bir kimlik olarak anlaşılmamalıdır. İlişkisel yaklaşım açısından bu gerilim, Cebelitarık'ın üç farklı aktörle (Birleşik Krallık, AB, İspanya) kurduğu ilişkilerin değişen niteliğiyle ilgili bir konumlanma meselesidir. AB üyeliği döneminde Avrupalılık, Birleşik Krallık ile çelişmeyen tamamlayıcı bir aidiyet olarak işlev görmüş; Brexit sonrasında ise Avrupalılık bileşeninin kurumsal zemini zayıflarken Britanyalılık bileşeni siyasi belirsizlik nedeniyle temkinli bir yeniden üretim sürecine girmiştir. Böylece kimlik, ilişkisel bağların güçlenip zayıflamasına paralel olarak yeniden şekillenen bir süreç hâline gelmiştir. Cebelitarık'taki anlaşmazlığın çözümüne yönelik herhangi bir üçüncü taraf girişimi bugüne kadar gerçekleşmemiştir. Referandumlar, Birleşmiş Milletler kararları ve Avrupa Birliği'nin kurumsal yönetişim çabaları dışında, bu ihtilafın yönetimi genellikle ilişkisel temellerde şekillenmiştir. Ancak, anlaşmazlıkların yalnızca çıkar odaklı veya pozisyonel pazarlık yoluyla çözülmesi yerine, ilişkileri güçlendirmeye dayalı müzakere ve arabuluculuk süreçlerinin devreye sokulması ve bu meselenin çözümü için yeni bir seçenek olarak değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

11. Sonuç

Bu makale, İspanya ve Birleşik Krallık arasındaki Cebelitarık anlaşmazlığını tarihsel, hukuki ve politik boyutlarıyla ele alarak, tarafların Avrupa Birliği'nin içinde ya da dışında olmasıyla şekillenen ilişkisel dinamiklerin bu anlaşmazlık üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Araştırma, AB öncesi dönemden başlayarak, AB süreci ve Brexit sonrası döneme kadar tarafların tutumlarındaki dönüşümleri incelemiş ve özellikle İspanya ve Birleşik Krallık'ın stratejik yaklaşımlarındaki değişimi ilişki temelli bir perspektifle değerlendirmiştir. Makalenin temel argümanı, AB üyelik dinamiklerinin Cebelitarık meselesine yaklaşımlarda belirleyici bir rol oynadığıdır.

Cebelitarık üzerindeki egemenlik iddiaları, her iki tarafın ulusal kimlik inşası ve bölgesel çıkarları açısından büyük önem taşımaktadır. İspanya'nın BM'nin dekolonizasyon kararlarını kullanarak toprak bütünlüğü ilkesini ön plana çıkarması ve Birleşik Krallık'ın self-determinasyon hakkını savunması, anlaşmazlığın çözümünde temel bir çatışma alanı oluşturmuştur. AB üyeliği, bu çatışmayı yumuşatan bir çerçeve sunarken, Brexit süreci ile birlikte bu çerçevenin etkisi büyük ölçüde zayıflamıştır. Brexit sonrası dönemde İspanya, AB'nin sağladığı hukuki ve diplomatik araçları daha etkili bir şekilde kullanarak, Cebelitarık üzerindeki stratejik etkisini artırma fırsatı elde etmiştir. Bu bağlamda, Cebelitarık'ın Schengen bölgesiyle entegrasyonu gibi adımlar, sınır yönetiminde İspanya'nın rolünü güçlendirmiş, taraflar arasında yeni bir denge arayışını teşvik etmiştir. Bununla birlikte, Cebelitarık halkının ekonomik bağımsızlığı ve sınır geçişlerine ilişkin hassasiyetleri, bölgesel iş birliğini zorunlu hale getirmiştir.

Çalışmada, İspanya'nın AB'ye katılım süreciyle birlikte daha pragmatik ve iş birliğine dayalı bir strateji geliştirdiği, Birleşik Krallık'ın ise Brexit sonrası AB desteğini kaybetmesiyle Cebelitarık'taki pozisyonunun zayıfladığı ortaya koyulmuştur. Brexit'in, Cebelitarık'ın ekonomik, sosyal ve kimlik dinamikleri üzerindeki etkileri de bu bağlamda detaylı şekilde incelenmiştir. Özellikle AB fonlarının kaybı, bölgenin ekonomik kırılganlığını artırmış ve stratejik planlama ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu durum, İspanya ve Birleşik Krallık arasında ekonomik iş birliğinin önemini artırırken, aynı zamanda bu iş birliğinin kimlik algıları üzerindeki uzun vadeli etkilerini de önemli bir tartışma konusu haline getirmiştir. Cebelitarık'ın kimlik algısının tarihsel deneyimler ve siyasi bağlılıklar çerçevesinde şekillendiği sonucuna varılmıştır. Brexit sonrası dönemde İspanya'nın iş birliğine dayalı politikalarının Cebelitarık halkı üzerinde olumlu etkiler yaratma potansiyeli olsa da, kimlik meselelerinin çözümde hala önemli bir engel oluşturduğu görülmektedir. Cebelitarık halkının siyasi kimliği, tarihsel olarak Britanya'ya duyulan bağlılık ve İspanya ile yaşanan çatışmalar üzerinden şekillenmiştir. Bu kimlik algısı, anlaşmazlığın çözümünde taraflar arasındaki ilişkilerin yeniden yapılandırılmasında belirleyici bir faktör olmaya devam etmektedir.

Sonuç olarak, Cebelitarık anlaşmazlığının çözümü için tarihsel çıkar çatışmalarının ötesine geçen, ilişkileri güçlendirmeye odaklanan bir müzakere sürecine ihtiyaç duyulmaktadır. AB dinamiklerindeki değişim, İspanya ve Birleşik Krallık'a ortak egemenlik ve iş birliğine dayalı alternatif çözümleri değerlendirme fırsatı sunmaktadır. Cebelitarık'ın geleceği, yalnızca tarafların çıkarlarına değil, aynı zamanda bölge halkının arzularına ve kimlik algılarına duyulan saygıya dayalı bir yaklaşımla şekillendirilebilir. Bu bağlamda, ilişkisel dinamiklerin çözüm süreçlerine entegrasyonu, taraflar arasında sürdürülebilir bir anlaşmaya ulaşılmasını mümkün kılabilir.

Kaynakça

Archer, E. G. (2006). *Gibraltar, identity and empire*. Routledge.

Azopardi, K. (2009). *Sovereignty and the stateless nation: Gibraltar in the modern legal context*. Hart Publishing.

Bono, F. ve Stoffelen, A. (2022). Bottom-up geopolitics and everyday Brexits at the Gibraltar-Spain border. *Geopolitics, 27*(5), 1528-1551. https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1860941

Canessa, A. (2019). *Bordering on Britishness: National identity in Gibraltar from the Spanish civil war to Brexit*. Palgrave Macmillan.

Carberry, J. ve Lis, J. (2017). *Brexit and Gibraltar*. Open Britain.

Cassese, A. (1998). *Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal*. Cambridge University Press.

Cavilla, C. (2016, 10 Eylül). Defiant Picardo on National Day: "British means British". *Gibraltar Chronicle*. https://www.chronicle.gi/defiant-picardo-on-national-day-british-means-british/

Chalmers, G. (Ed.). (1790). *A collection of treaties between Great Britain and other powers* (Cilt. 2). John Stockdale.

Coffey, L. (2014). *Self-determination and national security: Why the U.S. should back British sovereignty over Gibraltar* (Backgrounder No. 2879). The Heritage Foundation. https://www.heritage.org/global-politics/report/self-determination-and-national-security-why-the-us-should-back-british

del Valle Gálvez, A. (2016). Brexit negotiations and Gibraltar: Time for a 'modus vivendi'? *Cuadernos de Gibraltar, 2*(2), 19-26. http://dx.doi.org/10.25267/Cuad_Gibraltar.2017.i2.02

Diez-Hochleitner, J. (1992). Gibraltar: A Spanish view. *The RUSI Journal, 137*(4), 21-26. https://doi.org/10.1080/03071849208445616

Dittmer, J., Kunz, S., Bocking, J., Brown, C., Cooney, H., Datta, S., . . . Keene, J. (2019). Gibraltarians' attitudes towards Brexit and the Gibraltar-Spain frontier. *Space and Polity, 23*(3), 283-298. https://doi.org/10.1080/13562576.2019.1670054

European Commission. (2014). Gibraltar: European Commission sends another technical fact-finding mission. European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/memo_14_458

European Council. (2017, 29 Nisan). European Council (Article 50) guidelines for Brexit negotiations. European Council. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/04/29/euco-brexit-guidelines/pdf/

Falkner, J. (2015). *The war of the Spanish succession: 1701-1714*. Pen & Sword Military.

Fella, S. (2024, 27 Kasım). UK–EU negotiations on Gibraltar–EU relations. House of Commons Library. https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-10152/CBP-10152.pdf

García, I. G. (2011). The Anglo-Spanish dispute over the waters of Gibraltar and the Tripartite Forum of dialogue. *The International Journal of Marine and Coastal Law, 26*(1), 91-117. https://doi.org/10.1163/157180811X543088

Garcia, J. (2021). Gibraltar and the European Union: In and out. *The Commonwealth Journal of International Affairs, 110*(3), 384-394. https://doi.org/10.1080/00358533.2021.1933728

Gold, P. (1994). *A stone in Spain's shoe: The search for a solution to the problem of Gibraltar*. Liverpool University Press.

Gold, P. (2009). Gibraltar at the United Nations: Caught between a treaty, the charter and the "fundamentalism" of the special committee. *Diplomacy & Statecraft, 20*(4), 697-715. https://doi.org/10.1080/09592290903455816

Gold, P. (2010). Identity formation in Gibraltar: Geopolitical, historical and cultural factors. *Geopolitics, 15*(2), 367-384. https://doi.org/10.1080/14650040903486975

González García, I. ve Acosta Sanchez, M. A. (2018). The consequences of Brexit for Gibraltar: 2018-2019. *Cuadernos de Gibraltar, 3*. https://doi.org/10.25267/Cuad_Gibraltar.2019.i3.1302

Groom, A. J. R. (1992). Gibraltar: No end to 'empire'? *The Commonwealth Journal of International Affairs, 81*(323), 273-291.

Groom, A. J. R. (1993). A Co-operative conflict: Gibraltar in a European context. *BlISS Journal, 14*(2), 257-287.

Harvey, M. (1996). *Gibraltar: A history*. Spellmount.

Hills, G. (1974). *Rock of contention. A history of Gibraltar*. Robert Hale.

HM Government of Gibraltar. (2019). Gibraltar: Closure of the border 1969–2019. https://www.gibraltar.gov.gi/uploads/Closure%20Booklet1.pdf

Jackson, W. G. F. (1987). *The Rock of the Gibraltarians: A history of Gibraltar*. Associated University Press.

Jikia, M. ve Jincharadze, K. (2022). Status of Gibraltar – The Dispute over the Sovereignty after Brexit. *European Scientific Journal, ESJ*, *9*, 804. https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/15933

Kavalski, E. (2018). Chinese concepts and relational international politics. *All Azimuth, (1)*, 87-102. https://doi.org/10.20991/allazimuth.325784

Kavalski, E. (2023). Relational theories in international relations. *In Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. Oxford University Press. https://oxfordre.com/internationalstudies/display/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-681?rskey=z5XI48&result=1

Lalonde, S. N. (2002). *Determining boundaries in a conflicted world: The role of Uti Possidetis*. McGill's-Queen's University Press.

Lancaster, T. D. ve Taulbee, J. L. (1985). Britain, Spain, and the Gibraltar question. *The Journal of Commonwealth & Comparative Politics, 23*(3), 251-266. https://doi.org/10.1080/14662048508447480

Lundborg, J. (2014). Spain, Gibraltar and territorial waters: A new battleground for an old conflict. *Minnesota Journal of International Law, 23*, 142–159.

Malenovský, J. (2013). 300 let Utrechtské smlouvy a nevyřešený rébus mezinárodněprávního postavení. *Mezinárodní vztahy: Czech Journal of International Relations, 48*(1), 5-26.

Manzinger, K. (2022). Post-Brexit Gibraltar: Can it remain prosperous and British at the same time? *Kisebbségvédelem, (5)*, 85-108.

Martín, J. ve De Nanclares, P. (2016). Brexit and Gibraltar: The Spanish proposal for joint sovereignty. *Spanish Yearbook of International Law, (20),* 305-320. https://www.sybil.es/sybil/article/download/1401/1407/2147?utm_source

Miller, V. (2002). *Gibraltar referendum observers report*. House of Commons Library. (Araştırma Makalesi Sayı. 80).

Ministry of Foreign Affairs, European Union and Cooperation of Spain. (t.y.). *Gibraltar*. https://exteriores.gob.es/en/PoliticaExterior/Paginas/Gibraltar.aspx

Müller, K. (2004). Being 'European'in Gibraltar. *Journal of European Integration, 26*(1), 41-60. https://doi.org/10.1080/0703633042000197753

Naylon, J. (1985). Gibraltar: A siege economy. *Paralelo 37*(8), 373-388.

Nordin, A. H. ve Smith, G. M. (2018). Reintroducing friendship to international relations: Relational ontologies from China to the West. *International Relations of the Asia-Pacific, 18*(3), 369-396. https://doi.org/10.1093/irap/lcy011

Pratt, S. F. (2017). A relational view of ontological security in international relations. *International Studies Quarterly, 61*(1), 78-85. https://doi.org/10.1093/isq/sqw038

Rankin, N. (2017). *Defending the Rock: How Gibraltar defeated Hitler*. Faber & Faber.

Special Political and Decolonization Committee. (2016, 25 Ekim). *United Nations General Assembly summary record* (A/C.4/71/SR.3). United Nations. https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n16/307/93/pdf/n1630793.pdf

Special Political and Decolonization Committee. (2016, 7 Kasım). *United Nations General Assembly draft resolution* (A/C.4/71/L.17). United Nations. https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n16/364/40/pdf/n1636440.pdf

The Electoral Commission. (2016). *Results and turnout at the EU referendum.* https://www.electoralcommission.org.uk/research-reports-and-data/our-reports-and-data-past-elections-and-referendums/results-and-turnout-eu-referendum

The Electoral Commission. (2016, 23 Haziran). *Report on the referendum on the UK's membership of the European Union*. https://www.electoralcommission.org.uk/research-reports-and-data/our-reports-and-data-past-elections-and-referendums/report-23-june-2016-referendum-uks-membership-european-union

Toszek, B. H. (2019). Brexit Referendum in Gibraltar. Result and Effect. *Białostockie Studia Prawnicze, 24*(1), 93-104. https://doi.org/10.15290/bsp.2019.24.01.07

UNCLOS (United Nations Convention on the Law of the Sea). (1982, 10 Aralık). *UNCLOS Chapter XXI*. https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXI-1&chapter=21

United Kingdom. (1981). *British Nationality Act 1981*. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/61

Vara, J. S. (2020). The implications of the Withdrawal Agreement for Gibraltar: Is Spain taking back control? In J. S. Vara & R. A. Wessel (Eds.), *The Routledge handbook on the international dimension of Brexit* (pp. 303–315). Routledge.

Verdú Baeza, J. (2021). Gibraltar in Spanish foreign policy: Brexit as an opportunity for a new approach. *The Commonwealth Journal of International Affairs, 110*(3), 357-367. https://doi.org/10.1080/00358533.2021.1933089

Yaqing, Q. (2009). Relationality and processual construction: Bringing Chinese ideas into international relations theory. *Social Sciences in China, 30*(4), 5-20. https://doi.org/10.1080/02529200903342560

Yaqing, Q. (2016). A relational theory of world politics. *International studies review, 18*(1), 33-47. https://doi.org/10.1093/isr/viv031

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yapay Zeka Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zeka aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.